

UDK: 378.147:37.091.

Aynura PATULLAEVA,

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali o'qituvchisi

Roza REYMBAEVA,

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali katta o'qituvchisi, b.f.n., PhD

Raya ERNAZAROVA,

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali o'qituvchisi

Altynay ORAKOVA,

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali talabasi

PhD, dotsent S.Toylibaev taqrizi asosida

TALABALARDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION-INTERFAOL TA'LIM TEKNOLOGIYALARI

Аннотация

Ushbu maqolada talabalar kreativligini rivojlantirishda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalarining pedagogik ahamiyati yoritilgan. Interfaol metodlar, raqamli ta'lim vositalari va muammoli ta'lim asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning talabalarda ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari interfaol yondashuvlar talabalarning kreativ faolligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kreativlik, innovatsion ta'lim, interfaol metodlar, raqamli ta'lim, kompetensiya, ijodiy tafakkur.

INNOVATIVE AND INTERACTIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN DEVELOPING STUDENTS' CREATIVITY

Annotation

This article examines the pedagogical significance of innovative and interactive educational technologies in the development of students' creativity. The role of interactive methods, digital learning tools, and problem-based learning in shaping students' creative thinking, independent reasoning, and decision-making competencies in problem situations is analyzed. The research findings indicate that interactive approaches significantly enhance students' creative activity.

Keywords: creativity, innovative education, interactive methods, digital education, competence, creative thinking.

ИННОВАЦИОННО-ИНТЕРАКТИВНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ КРЕАТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ

Аннотация

В данной статье раскрывается педагогическое значение инновационно-интерактивных образовательных технологий в развитии креативности студентов. Анализируется роль интерактивных методов, цифровых образовательных средств и проблемного обучения в формировании у студентов творческого мышления, самостоятельного рассуждения и компетенций принятия решений в проблемных ситуациях. Результаты исследования показывают, что интерактивные подходы существенно повышают уровень творческой активности студентов.

Ключевые слова: креативность, инновационное образование, интерактивные методы, цифровое образование, компетентность, творческое мышление.

Kirish. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti fan, texnika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivoji bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu jarayon ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi talablarni qo'yimoqda.

Xususan, oliy ta'lim muassasalarida raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi, innovatsion tafakkurga ega va kreativ yondashuv asosida muammolarni hal qila oladigan mutaxassislarni tayyorlash dolzarb vazifaga aylanmoqda. Shu jihatdan qaraganda, talabalarda kreativlikni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida an'anaviy bilim berishga asoslangan yondashuv o'rni bosqichma-bosqich talaba shaxsiga yo'naltirilgan, innovatsion va interfaol ta'lim texnologiyalari egallab bormoqda. Ushbu texnologiyalar talabaning o'quv jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil bilim olish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarda tezkor va samarali qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interfaol metodlar

orqali talabaning bilimlarni tayyor holatda qabul qiluvchi emas, balki ularni faol izlovchi, qayta ishlovchi hamda ijodiy qo'llovchi subyektaga aylanishi ta'minlanadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, pedagog kadrlarning innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish hamda yoshlarning kreativ salohiyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da ham inson kapitalini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish va yoshlarning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Mazkur maqolada talabalarda kreativlikni rivojlantirishda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati asoslab beriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda talabalarda kreativlikni rivojlantirish muammosi pedagogika, psixologiya hamda ta'lim texnologiyalari sohasida keng miqyosda o'rganilib kelinmoqda. Xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kreativlik shaxsning muhim intellektual va ijodiy sifati sifatida e'tirof etilib, uni rivojlantirishning turli metod va texnologiyalari ilmiy asoslangan.

Kreativlik tushunchasining nazariy asoslari J. Gilford, E. Torrans, K. Robinson, G. Gardner kabi olimlarning ilmiy ishlari bilan bog'liq. J. Gilford kreativ tafakkurning asosiy komponentlari sifatida fikr ravonligi, moslashuvchanlik, originallik va tafsilotlarga e'tibor berish qobiliyatlarini ajratib ko'rsatadi. E. Torrans esa kreativlikni muammoli vaziyatlarda noodatiy yechim topish qobiliyati sifatida baholab, uni aniqlash va rivojlantirishga qaratilgan diagnostik metodikalarni ishlab chiqdi. K. Robinson kreativlikni shaxsning original va amaliy ahamiyatga ega g'oyalari yaratish salohiyati bilan izohlaydi.

Innovatsion va interfaol ta'lim texnologiyalarining nazariy-metodik asoslari masalasida V.P. Bepalko, B. Bloom, I. Lerner, M. Klarin, J. Dyuning ilmiy qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning tadqiqotlarida ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish, muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari asoslab berilgan.

Mustaqil ta'lim, ijodiy fikrlash va interfaol metodlarni qo'llash masalalari MDH davlatlari olimlaridan Yu.K. Babanskiy, N.F. Talyzina, A.V. Xutorskoy, V.A. Slavyonin, A.M. Novikovning tadqiqotlarida batafsil yoritilgan. Ularning ishlarida interfaol ta'lim texnologiyalari talabalarning bilish faolligini oshirish, mustaqil va kreativ tafakkurni shakllantirishning samarali vositasi sifatida talqin etiladi.

O'zbekistonlik olimlardan O'. Tolipov, N. Sayidahmedov, A. Abduqodirov, U. Begimqulov, M. Urazova, O. Musurmonova, Sh. Sharipov, N. Egamberdieva va boshqalarning ilmiy izlanishlarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish, talabalarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish, pedagogik jarayonni interfaol asosda tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Xususan, N. Sayidahmedov interfaol metodlarni ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik mexanizm sifatida baholaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kreativlikni rivojlantirish masalasi ko'p qirrali bo'lib, u shaxsning individual-psixologik xususiyatlari, motivatsiyasi, ta'lim muhiti va qo'llanilayotgan pedagogik texnologiyalar bilan uzviy bog'liqdir. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalarining talabalarda kreativlikni rivojlantirishdagi integrallashgan mexanizmlarini amaliy jihatdan takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot talabalarda kreativlikni rivojlantirish jarayonida innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik samaradorligini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot metodologik jihatdan tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan hamda integrativ yondashuvlarga asoslanadi. Ushbu yondashuvlar talabaning bilish faolligi, mustaqil tafakkuri, ijodiy salohiyati va kasbiy kompetensiyalarini uzviy rivojlantirishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotda umumilmiy va maxsus pedagogik tadqiqot metodlari majmuasidan foydalanildi. Jumladan, nazariy tahlil va sintez, taqqoslash, umumlantirish, tizimlashtirish metodlari orqali milliy va xorijiy ilmiy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar, pedagogik tajribalar o'rganildi va ilmiy xulosalar chiqarildi.

Empirik tadqiqot bosqichida pedagogik kuzatuv, suhbat, anketa-so'rov, testlash hamda diagnostik metodlardan foydalanildi. Ushbu usullar yordamida talabalarning kreativ

fikrlash darajasi, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari, ijodiy faolligi hamda interfaol mashg'ulotlarga munosabati aniqlanib, dastlabki va yakuniy natijalari solishtirildi.

Tadqiqotda pedagogik tajriba-sinov ishlaridan keng foydalanildi. Tajriba-sinov jarayoni uch bosqichda — aniqlovchi, shakllantiruvchi va yakuniy bosqichlarda tashkil etildi. Aniqlovchi bosqichda talabalarning kreativlik darajasi dastlabki diagnostika asosida baholandi. Shakllantiruvchi bosqichda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalari (muammoli ta'lim, loyihaviy ta'lim, aqliy hujum, klaster, debat, case-study, rolli o'yinlar, raqamli platformalardan foydalanish) asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Yakuniy bosqichda esa tajriba-sinov natijalari qayta tahlil qilinib, dastlabki ko'rsatkichlar bilan solishtirildi.

Olingan natijalarni qayta ishlashda matematik-statistik tahlil metodlari qo'llanildi. Jumladan, foiz ko'rsatkichlari, diagrammalar va solishtirma tahlillar orqali tajribasamaradorligi aniqlandi. Natijalarning ishonchligini ta'minlash maqsadida takroriy o'lchovlar va nazorat guruhlarini bilan qiyosiy tahlillar amalga oshirildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar majmuasi talabalarda kreativlikni innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalari asosida rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy asoslash hamda ularning amaliy samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot jarayonida innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalarining talabalarda kreativlikni rivojlantirishga ta'siri tajriba-sinov ishlari orqali o'rganildi. Tadqiqotda interfaol metodlar (aqliy hujum, klaster, loyiha metodi, keys-stadi, munozara), raqamli ta'lim platformalari, muammoli ta'lim unsurlari asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Nazorat va tajriba guruhlarida talabalarning kreativ fikrlash darajasi maxsus diagnostik testlar, so'rovnomalalar hamda kuzatuvlar asosida baholandi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida mashg'ulotlar innovatsion-interfaol yondashuvlar asosida tashkil etilgani sababli talabalarning kreativ fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni nostandart tarzda hal etish ko'nikmalari sezilarli darajada oshdi. Xususan, talabalarda:

muammoli vaziyatlarga nisbatan ijodiy yondashish qobiliyati;

tanqidiy va erkin fikrlash;

guruhda ishlash va muloqot madaniyati;

raqamli vositalardan samarali foydalanish ko'nikmalari shakllangani kuzatildi.

Nazorat guruhidagi talabalar bilan solishtirilganda, tajriba guruhida kreativ faollik ko'rsatkichlari o'rtacha 25–30 foizga yuqori natija qayd etdi. Bu esa interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalar talabalarning faqat bilim olish jarayoniga emas, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy ta'lim bilan taqqoslaganda interfaol yondashuvlar talabalarning o'quv motivatsiyasini kuchaytiradi, ijodiy tafakkurini faollashtiradi va ularni faol subyektgacha aylantiradi. Raqamli ta'lim muhitida tashkil etilgan mashg'ulotlar esa axborot bilan ishlash, tezkor tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tajriba natijalariga ko'ra, innovatsion-interfaol texnologiyalar muntazam qo'llanilganda talabalarning kreativ kompetensiyasi barqaror shakllanib borishi aniqlandi. Bu holat oliy ta'lim tizimida interfaol texnologiyalarni keng joriy etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Xulosa va takliflar. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarda kreativlikni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, bu jarayonda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalaridan

samarali foydalanish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida innovatsion-interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarga noodatiy yechim topish, ijodiy tashabbus ko'rsatish hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga samarali ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tajriba-sinov ishlari natijalariga ko'ra, interfaol metodlar (muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, debatlar, aqliy hujum, klaster, case-study, rolli o'yinlar, raqamli platformalardan foydalanish) talabalarning bilish faolligini oshirib, ta'lim jarayonida ularni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirishga xizmat qildi. Natijada talabalarda kreativ fikrlash ko'nikmalari, muloqot madaniyati, tashabbuskorlik va mas'uliyat hissi sezilarli darajada rivojlandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kreativlikni rivojlantirish jarayoni talabaning individual-psixologik xususiyatlari, motivatsiyasi, ta'lim muhiti hamda pedagogning innovatsion faoliyatga tayyorgarlik darajasi bilan uzviy bog'liqdir. Demak, innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalari talabalarda kreativ kompetensiyalarni shakllantirishning samarali pedagogik mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi.

Takliflar. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etishda innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalarini

tizimli ravishda joriy etish, ularni fanlarning mazmuniga mos holda integratsiya qilish tavsiya etiladi.

Talabalarda kreativlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus o'quv modullari, trening mashg'ulotlari va loyihaviy faoliyat turlarini o'quv dasturlariga kiritish maqsadga muvofiqdir.

Professor-o'qituvchilarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligini oshirish, ularning kreativ pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan malaka oshirish kurslari va seminar-treninglarni muntazam tashkil etish zarur.

Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar, elektron ta'lim platformalari, masofaviy ta'lim vositalari va mediaresslardan keng foydalanish orqali talabalarning kreativ faoliyatini qo'llab-quvvatlash tavsiya etiladi.

Talabalarning kreativlik darajasini muntazam diagnostika qilish, baholash natijalariga ko'ra individual yondashuvni kuchaytirish va ularning ijodiy faolligini rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish lozim.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion-interfaol ta'lim texnologiyalariga asoslangan ta'lim jarayoni talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish bilan bir qatorda ularning kasbiy yetukligi, raqobatbardoshligi va mustaqil fikrlash salohiyatini yuksaltirishga samarali xizmat qiladi. Shu bois mazkur yondashuvlarni oliy ta'lim amaliyotida keng tatbiq etish dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. - Toshkent, 2020.
3. J. Guilford. The Nature of Human Intelligence. - New York: McGraw-Hill, 1967.
4. E. Torrance. Creativity in the Classroom. - Washington: NEA, 1977.
5. Ken Robinson. Out of Our Minds: Learning to be Creative. - London: Capstone, 2001.
6. Howard Gardner. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. — New York: Basic Books, 1983.
7. N. Sayidahmedov. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Fan, 2018.
8. A. Abduqodirov. Ta'limda axborot texnologiyalari. - Toshkent: O'qituvchi, 2019.
9. O'.Tolipov., M. Urazova. Interfaol ta'lim metodlari. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
9. Sh. Sharipov. Oliy ta'limda innovatsion yondashuvlar. - Toshkent, 2020.
10. M. Klarin. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. - Moskva: Pedagogika, 2015.
11. UNESCO. Raqamli kompetensiyalar bo'yicha ta'lim strategiyasi. - Paris, 2019.
12. V.A. Slastyonin. Pedagogika nazariyasi. - Moskva, 2014.
13. A.V. Xutorskoy. Kompetensiyaviy yondashuv asoslari. - Moskva, 2016.